

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL III.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő
Deák Péter

Írta

Ádány Tamás, Badó Attila, Békés Ádám, Benke József, Czeti István,
Földi András, Hamza Gábor, Király Miklós, Koi Gyula, Kukorelli István,
Landi Balázs, Pókecz Kovács Attila, Sándor István, Schweitzer Gábor, Szabó Béla,
Szabados Tamás, Szoboszlai-Kiss Katalin, Tóth J. Zoltán, Váczi Péter

ISBN 978 963 664 066 8

Kiadja az Akadémiai Kiadó
1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.
www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Hamza Gábor, 2024
© Akadémiai Kiadó, 2024

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó Zrt. igazgatója
Felelős szerkesztő: Kovács Natália
Olvasószerkesztő: Rácz Attila
Nyomdai előkészítés: Mocsonoky Gábor
Fedélterv: Markó Natália
Termékmenedzser: Egri Róbert
Nyomdai munkálatok: Sowa Sp. z o.o.
Megjelent 24,67 (A/5) ív terjedelemben

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Tunyogi Csapó József (1790–1858), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

A kolozsvári református főiskola épülete

Tunyogi Csapó József jogtudós, főiskolai tanár, a Magyar Tudós Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia jogelődjének levelező tagja Kémeren (Közép-Szolnok vármegye) született 1790. október 24-én. Kolozsváron hunyt el 1858. augusztus 27-én.

A Magyar Tudós Társaság Tunyogi Csapó Józsefet báró Wesselényi Miklós (1796–1850), a Magyar Tudós Társaság igazgatótanácsi (igazgatósági) és tiszteleti tagjának ajánlására 1832. március 9-én választotta levelező tagjává.

Tunyogi Csapó József édesapja Tunyogi Csapó Sándor, édesanyja pedig Kun Borbála volt. 1800 szeptemberétől Zilahon tanult. Zilahon egyik tanára a nemzetközi hírnévnek örvendő, külföldön is, különösen Bécsben és Göttingenben hosszabb időt töltő nyelvész, orvos és mineralógus, Gyarmathi Sámuel (1751–1830) volt, aki tíz éven át, 1800 és 1810 között oktatott a zilahi gimnáziumban.

Tunyogi Csapó József Zilahot elhagyva 1804-ben kezdte meg tanulmányait Kolozsváron. Jogi tanulmányait is ebben a városban fejezte be.

1814-ben mint kormányiszéki írnok kezdte meg hivatali pályáját. Munkája elismerésének komoly jele volt az, hogy még ugyanebben az évben a marosvásárhelyi királyi táblánál lett gyakornok.

Tunyogi Csapó József 1816. június 21-én szerzett ügyvédi oklevelet, diplomát. Gróf Teleki József erdélyi kormányiszéki tanácsos közvetítésével került hamarosan Kolozsvárra. Kolozsváron a királyi kormányiszéknél folytatta felelősségteljes, nagy szakértelmet kívánó munkáját.

Hivatali tevékenysége mellett igen sok időt áldozott eredeti levelek gyűjtésére és rendszerezésére. E tevékenysége során Wesselényi Miklós mun-

katársa volt. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy Wesselényi Miklós igen fontos feladatnak tartotta a jogtörténeti dokumentumok összegyűjtését és rendszerezését, melyre korábban átfogó, rendszeres formában nem került sor Erdélyben.

Tunyogi Csapó Sándort 1820-ban a tekintélyes kolozsvári református főiskola jogot, jogi diszciplinákat, tárgyakat előadó tanárának nevezték ki. A református főiskolán az erdélyi jogtörténet, jogforrások (*fontes iuris*), közjog (*ius publicum*), magánjog (*ius privatum*), büntetőjog (*ius penale*) és perjog (*ius processuale*) tantárgyakat, főkéllégiumokat adta elő.

A hazai közjog (*ius publicum patrium*) körébe tartozó intézményeket elemezve Tunyogi Csapó József figyelemmel volt a római jog intézményeire és forrásaira (*fontes iuris Romani*) is. Előadásaiban a hazai (feudális) közjogot (*ius publicum regni Hungariae*) egészen 1848-ig, az áprilisi törvények elfogadásáig adta elő magas színvonalon. Előadásainak anyagát azonban sajnos nem tette közzé nyomtatásban. Előadásaiban azonban csak egészen kivételes formában utalt az európai államok, monarchiák közjogára, alkotmányos rendszerére.

1823-ban Pesten és Bécsben tartózkodott egy szemeszteren át abból a célból, hogy ismereteit bővítse. A pesti és a bécsi egyetem szakmailag tekintélynek örvendő tanáraival is kapcsolatban állt, akiknek többsége a XIX. század harmadik évtizedében még a természetjog (*ius naturale*, *ius naturae*, *Naturrecht*) irányzatának követője volt.

Tunyogi Csapó József 1823 és 1828 között az erdélyi főegyházi tanács sok teendővel és nem kis felelősséggel járó titkári feladatkörét is ellátta.

Az általa nagy szakértelemmel készített indexek ma is jól használhatók. Tunyogi Csapó József lelkiismeretes, gondos munkájának köszönhető a főkonzisztórium levéltár mai használt rendszere, katalógusa.

Említést érdemel, hogy a tanártársai körében közkedveltségnek örvendő Tunyogi Csapó József több tanéven át választás alapján a kolozsvári református főiskola rektori tisztjét is betöltötte.

1824-ben Kolozs vármegye táblabírájának nevezték ki. Mint a református főiskola professzora a Farkas utca egyik tanári lakásában lakott.

Tunyogi Csapó József kiváló tanítványai voltak Gyulai Pál (1826–1909), irodalomtörténész professzor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes és igazgatótanács (igazgatósági) tagja, aki hosszú ideig a Kisfaludy Társaság elnöke is volt és Szilágyi Sándor (1827–1899), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, történészprofesszor, a pesti tudományegyetem könyvtárának igazgatója.

1834-ben az erdélyi országgyűlésen Közép-Szolnok vármegyét képviselte. Fontos megemlíteni, hogy Tunyogi Csapó József szerkesztette az or-

szágygyűlési naplókat, ami nagy szakértelmet kívánó, felelősségteljes munka volt.

Tunyogi Csapó József egyik első tagja volt a svájci Johann Heinrich Pestalozzi (1746–1827) erdélyi követői által 1846-ban alapított Kolozsvári Nevelői Körnek, melynek keretében a hazai történelem tanításának tudományos igényű módszertanával foglalkozott.

1847-től kezdve figyelme a selyemhernyó-tenyésztés felé fordult. 1848-ban másfél évtizeden át tartó jogtanári pályafutása megszakadt, nyugalmba vonult, és a református főiskola jogi és gazdasági ügyeivel foglalkozott. Majorjában folytatta a selyemhernyó-tenyésztést, több ezer eperfával rendelkezett. Ebben a tevékenységében Erdély kormányzója, Friedrich Karl zu Schwarzenberg anyagi támogatására is tudott építeni. Ennek a jelentős anyagi támogatásnak köszönhetően tudta 1855-ben létrehozni, megalapítani Erdélyben az első selyemhernyó-tenyésztési tanszéket.

A Magyar Tudományos Akadémián Szilágyi Ferenc (1797–1876), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, korábban a kolozsvári református kollégium tanára tartott fölötte, halála után csaknem hét esztendővel később, emlékbeszédet 1865. április 24-én, *Emlékbeszéd N. Tunyogi Cs. József kolozsvári ref. jogtanár fölött az 1834-beli országgyűlés s azt megelőzőtt egyházi s politikai mozgalmak rajzával címmel.* (In: *Értekezések a Történettudományi Osztály köréből.* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.)

Tunyogi Csapó József síremléke a kolozsvári Házsongárdi temetőben található. Itt utalunk arra, hogy a házsongárdi temetőben nyugszik a Magyar Tudós Társaság, illetve a Magyar Tudományos Akadémia számos tagja.

Munkáinak többségét latin nyelven írta és tette közzé nyomtatásban. Cikkei a *Közhasznú Esméreték Tárában* (1832. III. *Compilata és Aprobata constitutiók Erdélyben*), a *Kolozsvári Lapban* (1852. 377., 2378. és 380. szám – *Selyemtenyésztési cikkek*), a *Mezei Naptárban* (Kolozsvár, 1856. *Selyemtermelés szüksége*), az erdélyi református egyház *Névkönyvében* jelentek meg (1860-ban és 1861-ben Aranka György, Lázár György, Csernátoni Vajda Péter és Eperjesi Zsigmond életrajza). Több oklevelet is közölt az *Erdélyi Történelmi Adatok* 1858-ban kiadott III. kötetében. A fent említett munkák ma is hozzáférhetők a szakközönség számára.

Kéziratban maradt az általa összeállított 12 kötetben összefoglalt, igen nagyszámú, csaknem 1700 oklevelet tartalmazó okmánygyűjtemény, melyet eredetileg a kolozsvári református főiskola könyvtára őrzött. Az értékes okmánygyűjteményt 1874-ben a Magyar Nemzeti Múzeum vásárolta meg. Érdemes még megemlíteni, hogy 1830-ban és 1831-ben írt hat levele a Wesselényi család göröcsönyi levéltárába került.

Kolozsváron írta *Az Erdélyben a református egyházban közzsinati végzések 1765-től 1795-ig* című művét, melynek kézírata napjainkban a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtárában található. A munka sajnos nem jelent meg nyomtatásban.

Tunyogi Csapó József több jogi tárgy főiskolai előadójaként és tekintélyes művelőjeként egyaránt jól ismert és elsősorban Erdélyben nagy megbecsülésnek örvendő tanári életpályája, munkássága a politikai élethez, a közéleti aktivitáshoz (*vita activa*) is szorosan kapcsolódik. Érdeme elsősorban, a tudományos munka mellett, a magas színvonalú oktatás volt.

Hamza Gábor

Felhasznált irodalom

M. Nagy Ottó: *Gyarmathy Sámuel élete és munkássága*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1944. = Erdélyi Tudományos Füzetek, 182.; Dávid Gábor Csaba: *Wesselényi Miklós Balítéltekről szóló művének keletkezése*. Irodalomtörténeti Közlemények, CI. évf. 1–2. szám (1997) 72–78.; Bónis György: *Bevezetés*. In: *Erdélyi perjogi emlékek: Id. Szász Károly perjogi előadásai 1836*. Kolozsvár, Minerva, 1942; M. Nagy Ottó: *Gyarmathy Sámuel élete és munkássága*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1944 = Erdélyi Tudományos Füzetek, 182.; Török István: *Szilágyi István születéshelye*. Erdélyi Múzeum, XVII. évf. 6. szám (1900) 346–347.; Papp Ferenc: *Gyulai Pál a kolozsvári református kollégiumban*. Erdélyi Múzeum, V. évf. 7–12. szám (1934) 245–260.; Gaal György: *Tört kövön és porlandó kereszten: Pusztuló múlt és fájó jelen a Házsongárdi temetőben*. Kolozsvár: Stúdium, 1997., 33. és Sipos Gábor: *Az erdélyi református egyház zsinati jegyzőkönyveinek kiadásáról*. In: *Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Szerk.: Kovács András, Sipos Gábor, Tonk Sándor. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 1996.